

кою – розслідування злочинів. А з плином часу й швидким розвитком науково-технічного прогресу виникає необхідність дослідження нових об'єктів, які становлять важливе значення при розслідуванні злочинів. Для більш швидкого виконання завдань, які покладаються на слідчого він зобов'язаний самостійно здійснювати ідентифікаційні дії на місці вчинення злочину з метою фіксації й збереження слідів й відтворення цілісної картини вчинення злочину. Тому коло ідентифікаційних дій слідчого має бути розширено, що повинно бути закріплено на законодавчому рівні.

1. Белкин Р.С. Равен самому себе / Р.С. Белкин, М. Я. Сегай - К.: Лы- беды, 1991.-144 с.
2. Потапов С. М. Введение в криминалистику. — М., 1946, Винберг А. Н., Эйсмэн А. А. Криминалистическая идентификация в теории судебных доказательств // Советское государство и право. — 1966. — № 2
3. Котюк І. І. Теоретичні аспекти криміналістичної ідентифікації ; монограф. / І.І. Котюк - К .: Київський університет, 2004. - 208 с. 3. Колдин В. Я., Судебная идентификация / А. В. Колдин. - М .:ЛексЭст, 2002. - 528 с.
4. Маньковский Г. М. Классификация доказательств // Теория доказательств в советском уголовном процессе. — М., 1973.
5. Шаркова Т. Ф. О самостоятельных исследованиях вещественных доказательств / Криминалистика и судебная экспертиза. — К., 1987. — Вып. 6.

Кравченко Вероніка Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

ФОРМУВАННЯ ПІДПИСІВ: ТАКТИКА ТА ПОРЯДОК ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

На даний час кількість документів, що приймають участь у документообігу, зростає швидкими темпами. Кожен правочин, вчинений фізичною або юридичною особою, повинен бути зафіксований на матеріальному носії – документі. Документом може бути договір, довіреність, наказ, розпорядження, постанова. Одним із найважливіших реквізитів документу є підпис, зроблений особою, яка виступає суб'єктом правочину. Часто, з метою матеріальної наживи або встановлення чи скасування певних прав чи обов'язків, зловмисники підробляють документи, шляхом підробки підпису.

Підпис, начертання, яке позначає особу його виконавця, і яке виконується особою з метою посвідчення фактів, подій тощо. Підпис є почерковим накресленням, тому він наноситься графічними знаками – літерами

(як і рукописний текст). Дослідження підписів є одним із різновидів почеркознавчого дослідження [1, с. 189].

Формування підпису в особи відбувається за тими самими правилами, що і формування почерку. Результатом формування підпису є вироблення динамічного стереотипу – набору рухів, які стійко повторюються з відображенням комплексу притаманних лише даній особі ознак почерку.

Потрібно зазначити, що на даному етапі розвитку криміналістики виділяють три етапи формування підпису:

- під час формування підпису у шкільні роки. В цей час формується письмово-рухові навички;
- під час навчання в технікумах, коледжах, університетах;
- під час трудової діяльності.

Потрібно зазначити, що як правило, на першому етапі підпис являє собою графічне начертання прізвища особи. І в подальшому, транскрипція починає змінюватись. Чим більші обсяги документів, що підписує особа, тим більше часу потребується на їх підписання. Саме тому на другому-третьому етапах підпис починає скорочуватися і набувати своєї завершальної форми.

Наступний етап формування підпису, із значним збільшенням практики у підписуванні різноманітних документів, збільшується темп виконання рухів, чітко проявляються стійкі індивідуальні ознаки. Особа починає виконувати підпис «автоматично», безперервно. Таким чином начертання відбувається при меншому контролі свідомості за рухами – встановлюється динамічний стереотип.

Ідентифікація (походить від лат. *identifico* – ототожнення) це дослідження з метою встановлення тотожності (або відсутності тотожності) об'єкта з його відбитками вільного або експериментального походження [2].

В разі вирішення ідентифікаційного завдання при проведенні почеркознавчої експертизи експерт детально вивчає досліджуваний об'єкт (напр. підпис), встановлює ряд загальних ознак, які характерні для цього підпису (транскрипція, загальний вигляд, виробленість та координація рухів, переважаюча форма та напрямок рухів, темп, зв'язність...), а потім приступає до порівняльного дослідження.

Ідентифікаційні ознаки підпису – ознаки, що містяться у конкретних підписах і відображають комплекс прийомів, навичок (почерк), які виробилися у даної особи для виконання підпису [3, с. 3].

При проведенні порівняльного дослідження експерт порівнює загальні та окремі ознаки досліджуваного підпису з загальними та окремими ознаками зразків почерку і підпису підозрюваної особи. В процесі порівняння встановлюють збіжності та розбіжності ідентифікаційних ознак. Оцінюючи збіжності експерт має встановити індивідуально-характерний комплекс загальних та окремих ознак, який є неповторним, унікальним та властивим лише цій конкретній особі. При виявленні розбіжних ознак експерту необхідно встановити їх стійкість. Іноді, для негативного висновку щодо виконавця

підпису достатньо знайти декілька стійких розбіжних окремих ознаки.

Після порівняння експерт проводить оцінку та аналіз встановлених фактичних даних і робить висновок щодо виконавця підпису. Методикою проведення почеркознавчої експертизи передбачено 5 форм висновків, які можуть бути зроблені після аналізу всіх фактичних даних [4, с. 23]:

– категорично позитивний (підпис в графі «Директор» виконаний Івановим І.І.);

– вірогідно позитивний (підпис в графі «Директор» ймовірно виконаний Івановим І.І.);

– вирішити питання не представилось можливим;

– вірогідно негативний (підпис в графі «Директор» ймовірно виконаний не Івановим І.І., а іншою особою);

– категорично негативний (підпис в графі «Директор» виконаний не Івановим І.І., а іншою особою).

Якщо позитивний або негативний висновок, наданий навіть у ймовірній формі, ще може бути джерелом доказу вини або невинуватості певної особи, то у випадку неможливості дати відповідь на питання, висновок експерта інформативну значимість для вирішення справи по суті не несе.

Основними причинами неможливості надання відповіді на питання про виконавця підпису, поставлене перед експертом-почеркознавцем, можуть бути:

– простота досліджуваного підпису, мала інформативність та мала кількість графічного матеріалу, виконання підпису у без літерній транскрипції;

– виявлення як збіжних так і розбіжних ознак почерку.

Виходячи з вище викладеного можна зробити висновки про те, що підпис це особливий реквізит документа, що виконується особою власноручно для посвідчення факту вчинення певного правочину. Підпис відноситься до об'єктів почеркознавчої експертизи. Підпис формується у три етапи, повністю сформованим підпис особи стає приблизно у віці 25- 30 років. Порівняння підписів – складний процес, який проводиться з метою встановлення особи-виконавця підпису або з метою виключення особи із списку можливих виконавців. В результаті порівняльних досліджень експерти-почеркознавці можуть прийти до таких форм висновків як категорично позитивний, вірогідно позитивний, категорично негативний, вірогідно негативний. У деяких випадках дати відповідь на поставлені питання не представляється можливим.

1. Судово-почеркознавча експертиза / Під ред. Меленевської З.С., Свободи Є.Ю., Шаботенка А.І. – Київ, 2007.

2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ідентифікація>.

3. Методика дослідження підписів : [упорядкув.: З.С. Меленевська, К.М. Ковальов, Н.Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2009. – 21 с.

4. Методика судово-почеркознавчої експертизи : [упорядкув.: З.С. Меленевська, К.М. Ковальов, Н.Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2008. – 33 с.